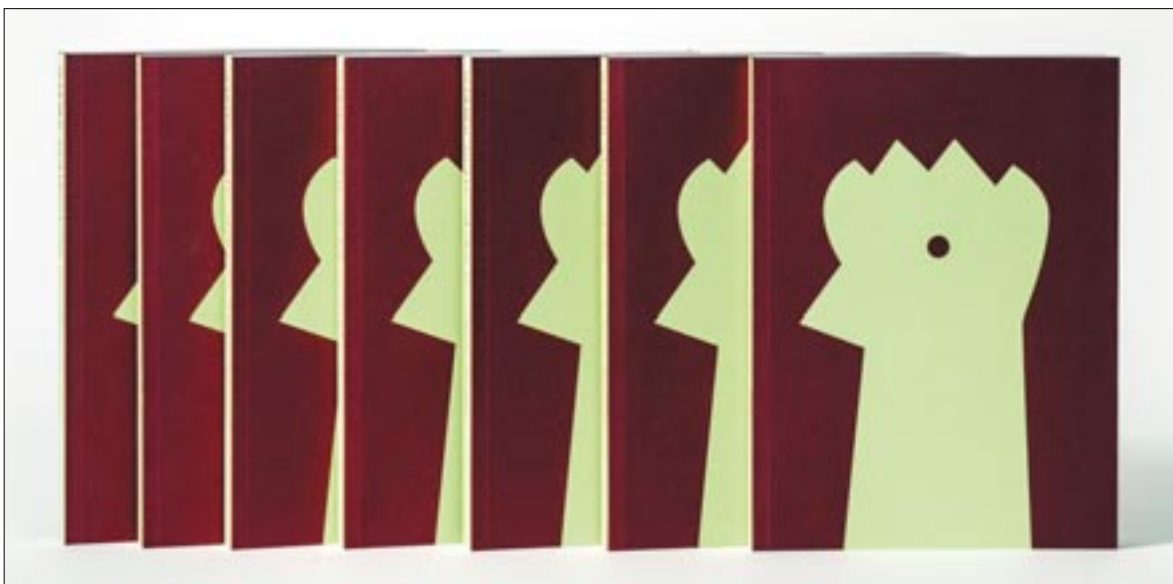

Schéner: Játék/Plasztika/Rajz

Fotó: Polgári Ákos

Schéner:
Játék/Plasztika/Rajz,
a békéscsabai Meseház
és a Schéner-hagyaték
kiadványa.
Grafikai tervezés:
Rubik Ági / Schéner:
Toys/Sculptures/
Drawings. Published by
the Fairy Tale House,
Békéscsaba and the
Schéner Estate.
Graphic design:
Ági Rubik
[2017]

„A játék a gyermeknek és a felnőttnek egyaránt lét-szükséglete. [...] s az ember játékos szellemét is isteni ajándéknak kell tekinteni” – kezdte Schéner Mihály (1923–2009) első, 1999-es *Magyar játékfundamentumát*. A művész gazdag életművére hatott az expresszionizmus, szürrealizmus, tasizmus és informél csakúgy, mint a pop-art, és bármily meglepőek a váltások, a konstruktivizmus is. A művész nem panaszkodhatott, mert „szellemi ajándék”, játékoság is bőven jutott neki. Munkásságának a kezdetektől szeretett „úton lenni”, és a játékkal is foglalkozni. Első nagy nyugati útja során, a vikingekkel kapcsolatba hozható dalar-nai lovacska indította el kutatásait, kapcsolódásait a hazai folklór archetipusos szimbólumai felé. Mindig figyelte és elemezte is magát: a folklorizmust azért tartotta szerencsésnek, mert benne a reális meg az ir-reális, a szürreális és az expresszív, valamint az elvont énje is otthonra talált.

A sokszor festészetéből kiinduló játéktérvei és játé-

kai a hazai, de az európai játékkultúrában is egyediek, mint ahogy ezt a B32 Galéria és Kultúrtérben 2016 februárjában megrendezett *Schéner – Játék/Plasztika/Rajz* kiállítás két kurátora: Brunner Attila és a művész unokája – sok játék hajdani „gyermek tesztelője” –, Schéner Ildikó világosan látta. Schéner „munkásságának életfája” számtalan bőséggel öntötte természet: stílárís sokféleség jellemzi a békéscsabai Meseházat, amely 1988-ban, mintegy tíz év alatt született meg. A különböző anyagokból megformált, mesés figurákkal benépesített, a természeti, a népi használati és díszítő tárgyak átköltésével alkalmas tereket teremtettek benne például az évszakok „megünnepléséhez” és más, vásári maszkos-beöltözős közös játékokhoz, műhelyfoglalkozáshoz is. (Lásd a YouTube-on is fellelhető filmeket a Meseház életéről.) Hallatlan bőség és stílárís sokféleség jellemzi a Schéner által írt-rajzolt *fundamentum*-köteteket is.

A B32-ben rendezett kiállítás, mint címe is jelzi

(Schéner – *Játék/Plasztika/Rajz*), nem a sziporkázó pluralizmust akarta bemutatni. A békéscsabai Meseház gyűjteményéből és a családi hagyatékából összeállított, így először együtt látható, főleg plasztikai anyag (és rajzok) kiállítási koncepciója mintha lecsupaszította volna a burjánzó díszítményeket. Felmérve az adott hely lehetőségeit is, nem foglalkozott a sokféle anyagból készült figurális művekkel, hanem olyan, elsősorban kisplasztikákra (és rajzokra) koncentrált, amelyeknek szerkezeti vázát, architektonikus alapformáját, „beszélő nevekkel” ellátva, módosított, változtatott sorozatokban különböző (fa, fém) anyagokból követhettük nyomon. Ezek a művek különböző variációkban „megmozgatva”, a rajzokból kiinduló gondolat módosításaival izgalmas asszociációs játékra is készítenek.

Mindehhez a fegyelmezett válogatáshoz tartozott egy A/5-ös lapméretre összehajtogatott A/2-es méretű többfunkciós információs kiadvány – ezen félbehajtván az acéllemez *Tücsök* grafikájának részlete, életrajz, műtárgylista és két rövid, de tömör írás –, ami segített a tájékozódásban, és dokumentálta a kiállított anyagot. Voltak A/6-os szórólapok kiállítási információkkal, és elvihető csomagban egy – Schéner *Guruló elefánt*-tervei alapján – összerakható szellemes puzzle-

szerű játék. Ezt, az összes designtervet jegyző, Rubik Ági készítette, csakúgy, mint a kiállítás után megjelenő, de zömében arra az anyagra támaszkodva szerkesztett könyv remek tipográfiáját is.

A kiállítás címét viselő könyv borítóján a vörös hátér előtt a *Tölgyfa pipike* fej-nyak oldalnézetű, halványzöld grafikai képe vonzza magához a tekintetet.

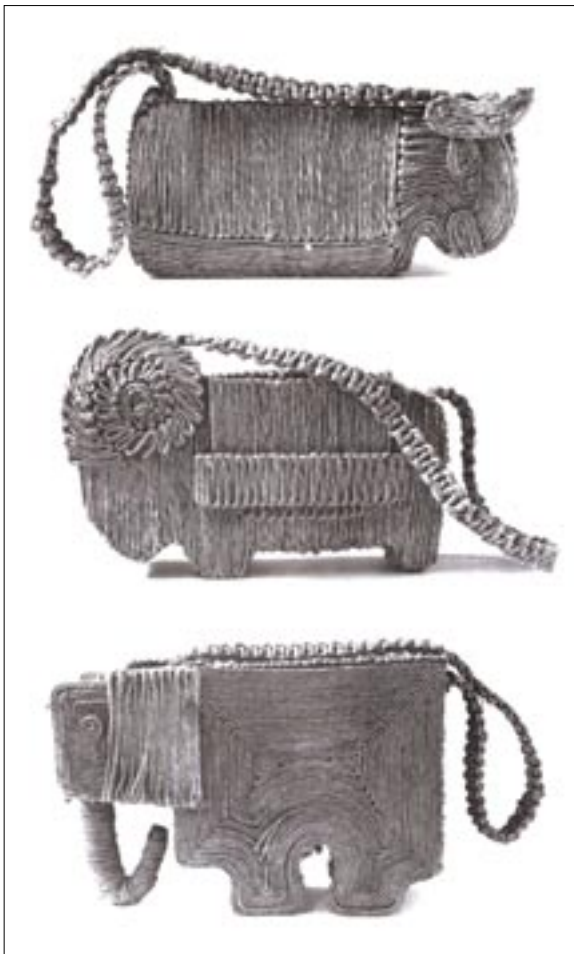
A kihajtható borító belső oldalain a plakátról is ismerős acéltücsök részletei láthatók, majd a belső címlapok után egy fekete-fehér, elgondolkodó Schéner-arc kép mintegy köszönti a nézőt-olvasót. A könyv nem szokványos (230 x 170 milliméter) mérete, vastagsága, papírminősége, jó tapintású felülete és az elegáns, levegős-szellős szerkesztés azonnal rokonszenvenessé teszi az összeállítást. Őt nagy része van a könyvnek, ezeket markáns, vastag, fekete, teljes oldalas számok jelölik. Az *Előszóban* a B32-es kiállítást megnyitó, a *Magyar Iparművészet* 2016/3-as számában közölt, A „Schéner-jelenség” című szöveget (szerzője e sorok írója) néhány dokumentumfotóval egészítették ki. A művész munkásságát bemutató *Életrajz* (és a kiállítási és köztéri munkák precíz felsorolása) a művészetét nem ismerőknek is egyszerű, közérthető módon és jellemzően vázolja fel tevékenységének lényeges vonásait. Két izgalmas esszé (*Esszék*) szerepel még a szöveges részben. Kosinsky Richárd a tárlatról ír *Nem/gyerek/játék* címmel kritikát, elemelve azt, ahogy Schéner a vonalat átforgatja térbe, plasztikába. Örömmel konstatálja, hogy a „körfűrészsel megetetett” rajzok nyomán született plasztikák fehér keretekben (és „nem egyszerűen polcokon”) vannak, és a rajzokkal együtt izgalmas intellektuális játékhoz is aprópót adnak.

Bár talán a legfrekvenciáltabb motívuma a művésznek a különböző, képzelte átváltozásokon, mutációkon átforgatott lófigura, nem mehetünk el a lenyűgöző, elefánt formájú cókókosládák mellett sem. Felidézik Nagy Ildikó egy régi kiállítás játékaival írt szellemes meglátását (1976), aki Franz Marc kék lovait idézi, amelyek példaként „elfogadhatóvá” tették a meggyepiros elefántokat.

A kurátor-szerkesztő Brunner Attila *Schéner Mibály játéka* a porondon esszéje nagyobb összefüggésben elemzi a kiállított és a kötetben bemutatott anyagot.

Schéner:
Játék/Plasztika/Rajz,
a békéscsabai Meseház
és a Schéner-hagyaték
kiadványa, oldalpárok.
Grafikai tervezés:
Rubik Ági / Schéner:
Toys/Sculptures/
Drawings. Published by
the Fairy Tale House,
Békéscsaba and the
Schéner Estate. Pages.
Graphic design:
Ági Rubik

szerelem a játékos, kurzív, írásos vonalvezetés, ahogyan azt a magyar népi butéliákon, tüllökarcokon láthatjuk. [...] Másik módszerem a biológiai organikusság plasztikus megjelenítése új anyagok, sőt irányzatok stíluslehetőségeinek beépítésével. [...] Törekvésem továbbá az organikus biológiai formák geometriai formákban és sztereometriai síkokban való kivitelezése.” Izgalmas ezt összevetni Mezei Ottó egy korábbi elemzésével arról, hogy az „automatikus rajzzal képzeletét tágító művésznék” vajon milyen lelki rétegeit bolygatják meg ezek a felbukkanó motívumok. Különös összekapcsolás ez: az ezeket az „archetipikus képzeteket, formákat kereső titoknak” a felfedésére a Hamvas Béla „ősképlátásával” való kapcsolat feltételezése – de ez valóban külön elemzést érdemelhet.

←
Schéner Mihály:
Ovistáskák /
Mihály Schéner: Bags
for kindergarteners
 kenderzsineg,
 lenvászson
 (Schéner-bagyaték) /
 hemp string, flax
 (Schéner Estate)

Schéner Mihály: Kék lovacska / Mihály Schéner: Little Blue Horse
 festett fa, színes papír / painted wood, colour paper [26x27,5x5,3 cm]

„Schéner [...] nem »egytételes« művész: a strukturálatlan működő világegész, benne az ember helye és a kultúra szerepe foglalkoztatta.” Ennek bizonyítására az egész életműben és a korábbi kiállítások precíz felmérésével és korrekciójával helyezi el Schéner „rituális-mágikus” funkciójú, „ráolvasó-jellegű” címekkel ellátott plasztikáit. Más művészekkel való együtt szereplései, zenéhez, irodalomhoz való kapcsolódásai is mutatják azt az atmoszférát, amelyet Schéner elbűvölő egyénisége töltött be művészeti-kulturális életünkben.

A grafikai anyag önmagában is önálló elemzést érdemelne. A művész így jellemzi rajzos stílusát: „Mód-

Szépek a fekete lapokon megjelenő, Schéner környezetében látható tárgyakról készült színes fotók is. Ugyanúgy a negyedik, *Művek* rész képei (az ötödik a *Műtárgyjegyzék*), az egyedi és csoportos tárgyfotók, a köztéri munkák és a rajzok változatosan keretezett reprodukciói. Az alkotások között, jó ritmusban váltakoznak a nagyobb betűmérettel szedett, a művész-től vett idézetek. (Minden szöveg angol fordítása is helyet kapott a könyvben.)

Ezek a relatíve rövid, de lényeges állásfoglalásokat, vallomásokat közlő idézetek hallatlanul érdekfeszítővé teszik a válogatás egészét, és tényleges fundamentu-

mául szolgálnak a schéneri játékelméletnek és -gyakorlatnak.

GOPCSA KATALIN
művészettörténész

(*Schéner: Játék/Plasztika/Rajz. Schéner: Toys/Sculptures/Drawings. Szerk. Schéner Ildikó, ford. Sue Foy. A békéscsabai Meseház és a Schéner-bagyaték kiadványa, Meseházi Alapítvány, Békéscsaba, 2017, 144 p.*)

Az óvodai kosarak terve (lásd e számunk hátsó borítóján) és a táskák fotója megjelent Schéner Mihály Magyar játékelmélet I–IV. című kötetében (Szeged, 1999–2001).

Hírek

■ **Mesék álló- és mozgóképeken** címmel a 80 esztendő Gyulai Líviusz grafikusművész alkotásaiból rendeztek tárlatot 2017. november 3. és 2018. január 28. között a Vigadó Galéria V. emeletén. (Budapest V. ker.,

Vigadó tér 2.) Az életmű zömét bemutató kiállításon grafikák, könyvillusztrációk és animációs filmekhez készített alkotások kaptak helyet. Monitorokon az animációs filmek megtekinthetők, a vitrinekben az

által illusztrált könyvek láthatók. A képen Gyulai Líviusz egyik munkája: *Az öreg Casanova*.

■ **Két dallam** címmel Penkala Éva textilművész és Scherer József formatervező művész kiállítása 2017. december 5-től látható a Vigadó Galéria földszintjén. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) A művész házaspár tárlata 2018. január 22-ig tart nyitva.

■ **XVI. Karácsonyi Tárlat** – *Víziók* címmel a Magyar Kárpitművészek Egyesületének kiállítása 2017. november 29-től december 19-ig látogatható a Vízivárosi Galériában. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.)

■ **Aranyvilla díj** – A Kortárs Magyar Szőnyegtervezők Fesztiválját *I. Rug Art Fest – Szőnyegre bangolva 2017* címmel rendezték meg 2017. október 7. és 22. között a Bálna I. emeletén (Budapest IX. ker., Fővám tér 11–12.), a CAFE Budapest Kortárs Művészeti Fesztivál keretében. A zárórendezvényen adták át a Szőnyeg Tervezők Társasága (SZETT) által alapított Aranyvilla díjat, mellyel a legtöbb szavazatot elért alkotókat jutalmazták. A szakmai díj idei

Fotó: vigado.hu